



наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ



Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 30 (1389) 25 ЛІПЕНЯ 2018 г.

Шлях вялікага князя да Ліды стаў карацей яшчэ на некалькі крохаў

Эскіз помніка "Заснавальнік замка - князь Гедымін" прайшоў узгадненне па лініі Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

На дніах адбылося паседжанне ў Рэспубліканскім мастацка-экспертным Савеце па манументальным і манументальна-дэкаратыўным мастацтве, на якім прысутнічалі і прадстаўнікі Лідскага райвыканкама.

- Экспертная камісія адзначыла добрае навуковае абраунтаванне самой ідэі помніка, - распавядае журналісту "Лідскай газеты" начальнік аддзела культуры райвыканкама Наталля Леўшунова. - Тым не менш спецыялісты адзначылі невялікія нюансы ў першасным варыянце мадэлі і далі шраг рэкамендаций па іх удасканаленні. Напрыклад, трэба будзе ўнесці невялікія змены ў надпісі да помніка, падкаржтаваць пластыку плаща вялікага князя.

Наступны крок пасля ўзгаднення з Прэзідэнтам помніка "Заснавальнік замка - князь Гедымін" - выраб рабочай мадэлі 1:4, якую выканануць самі аўтары - Сяргей Аганаў і Вольга Нячай. Паралельна будзе весціся работа па напісанні праектна-каштарыснай дакументацыі на арганізацію пляцоўкі, дзе непасрэдна будзе ўсталяваны помнік, таксама будзе праддумвашца светлавое рашэнне. Але гэта ўжо справа Лідскага ГУП ЖКГ, якое з'яў-



ляеца заказчыкам праекту.

Этапы стварэння помніка "Заснавальнік замка - князь Гедымін" паставяна трымае ў полі зроку кіраўніцтва Лідскага раёна.

Нагадаем, адкрыты конкурс па выбары помніка Гедыміну ў Лідзе праходзіў у пачатку 2018 года. Таго самага князя экспертары журы выбірала з 28 прэтэндэнтаў. З мэтай захавання анатомічнай конкурсныя аўтары прадставілі свае эскізы пад чатырохзначным нумарам, таму выбар лепшага быў пазабудзетнікі і спонсарскіх сродкаў.

Віктарыя РУСЛЕВІЧ.
lidanews.by.

Этнографічная выставка "Скарбы Лідчыны"

У аддзеле рамёства і традыцыйнай культуры ДУ «Лідскі раённы цэнтр культуры і народнай творчасці» адкрылася новая этнографічная выставка "Скарбы Лідчыны", якая адлюстроўвае розныя напрамкі традыцыйных рамёств: пляценне з саломы, вышнанка, шыццё, ткацтва, ганчарства, дрэваапрацоўка.

Выстаўленыя вырабы выкананы майстры Лідскай замкі. Вялікая калекцыя ручнікоў, ISSN 2073-7033



посцілак, прадметаў хатняга побыту парадуюць нашыя вони. Наведвальнікам выставы зацікаўіцца і заглыбіцца ў мінулае беларускага хата з рэчамі, якімі карысталіся нашыя праці.

Працуе выставка з 8:30

да 17:30. Выходны - нядзеля і панядзелак.

Запрашаем усіх ахвочых наведаць нашу ўстанову па адрасе: г. Ліда, вул. Савецкая, 12.

rmcnt-lida.jimdo.com.

110 гадоў з дня нараджэння Юркі Ляўоннага

Юрка Ляўонны, сапр.: Леанід Мікалаевіч Юркевіч (16 (29) ліпеня 1908, Чавусы, цяпер Магілёўская вобласць - 29 кастрычніка 1937, Менск, НКУС; псеўданімы: *Леанідаў*; *Леонідов*; *крыптанімы: Ю.Л.; Л-ны; Юр.Л-ны; Юр.Ля-ны*) - беларускі паэт.

Паходзіў з сям'і службоўца. Вучыўся ў Чавускай сямігоды, Магілёўскім педтэхнікуме, Менскім педінстытуце (за распаўсюджванне "контррэвалюцыйных вершаў" выключаны, але пазней аднавіўся і ў 1934 годзе скончыў крытыка-творчае аддзяленне літаратурнага факультэта). Друкавацца пачаў у 1924 годзе. Першыя зборнікі паэзіі "Камсамольскія вершы" і "Штурм" выйшлі ў 1930 годзе, наступны - "Жалезныя віхуры" і "Разбег" (1931), "Стала і мужна" (1932). Сябар Саюза пісьменнікаў БССР з 1934 года. Працаўштабаў у рэдакцыях газет "Магілёўскі селянін", "Звязда", часопіса "Работніца і калгасніца Беларусі". Выдаў зборнік нарысаў "Крок пяцігодкі" (1931). Разам з Сяргеем Грахоўскім пераклаў на беларускую мову раман Жуль Верна "20000 лье пад вадой" (1937). Некаторыя вершы Юркі Ляўоннага пакладзены на музыку кампазітарамі

Мікалаем Чуркіным, Несцерам Сакалоўскім, Ісакам Любанам. Пасмротна выйшаў зборнік вершаў "Выбранае" (1960).

З успамінаў Сяргея Грахоўскага: "Ён гадзінамі чытаў па памяці Маякоўскую і Кірсанава, Ціханава і Лугаўскую. У яго быў тонкі густ да слова, да форм, а пра сябе ён часта гаварыў: "Сапраўднае я яшчэ напішу, значнае наперадзе..."

Арыштаваны 30 кастрычніка 1936 года ў Менску па адрасе: вул. Фурманская, д. 9, кв. 2 арыштавана бухгалтар "Белсольэнерга" Яўгенія Абрамаўна Гольдберг, жонка Юркі Ляўоннага. 28 лістапада 1938 года асобай нарады НКУС асуджана як "член сям'і ворага народа" да 8 гадоў працоўна-папраўных лагераў. Этаўпавана праз Оршу ў АЛЖР НКВД Казахскай ССР. Вызвалена 5 лістапада 1945 года. Далейшы лёс невядомы. Раёблітавана 2 чэрвеня 1956 года трывалам Беларускай вайсковай акругі. Асабовая справа № 10242-с захоўваецца ў архіве КДБ Беларусі.

Bikinėdysia.

5 лістапада 1938 года ў Менску па адрасе: вул. Фурманская, д. 9, кв. 2 арыштавана бухгалтар "Белсольэнерга" Яўгенія Абрамаўна Гольдберг, жонка Юркі Ляўоннага. 28 лістапада 1938 года асобай нарады НКУС асуджана як "член сям'і ворага народа" да 8 гадоў працоўна-папраўных лагераў. Этаўпавана праз Оршу ў АЛЖР НКВД Казахскай ССР. Вызвалена 5 лістапада 1945 года. Далейшы лёс невядомы. Раёблітавана 2 чэрвеня 1956 года трывалам Беларускай вайсковай акругі. Асабовая справа Г. № 6656-с захоўваецца ў архіве КДБ Беларусі.

технічнае вучылішча ў Гародні. У 1982-1984 гадах служыў у Савецкай Арміі, пасля дэмабілізацыі служыў у пажарнай ахове на прадпрыемстве "Азот". У 1990-х стаў заснавальнікам і кіраўніком камерыльных структур. Фундаваў кнігі: факсімільнае выданне Ларысы Геніюш "Ад родных ні", Міхася Скоблы "Розгі ў розніцу", Юркі Голуб "Багар" ды многі іншыя. У касцёле Дзіярчына намаганням Валянціна Дубатоўкі была ўсталявана мемарыяльная дошка ў гонар удзельніка паўстання 1830 года Яўстаха Каятана Сапегі. У Зэльвенскай праваслаўнай царкве, дзякуючы Валянціну, з'явілася дошка памяці Ларысы Геніюш. Пісаць Валянцін Дубатоўка пачаў яшчэ ў школы гады, друкаваўся ў зэльвенскай раённай газете "Праца". Выступаў як аўтар тэкстаў песьні для гарадзенскіх музычных калектываў. Проза і вершы публіковаліся ў многіх газетах і часопісах. Выдаў кнігу даследавання і вершаў "Архіпелаг Сапегаў" і кнігі прозы "Чорная Воля" і "Чужы". За кнігу "Чужы" сёлета ўганаранаваны ў Кіеве прэміяй "Войн Святла".

Барыс Баль,
Беларуское Радыё Рацый.



25 гадоў таму назад у гэты дзень адкрылі помнік Францішку Скарыну ў Лідзе



У Лідзе, у скверы паблізу Фарнага касцёла, узвышаецца помнік вялікаму беларускаму першадрукару, пісьменніку, вучонаму, асветніку, выдатнаму дзеячу культуры эпохі Адраджэння Францішку Скарыну. Адкрыты гэты манумент быў 25 гадоў назад, 25 ліпеня 1993 года. З прапанавай установіць у Лідзе помнік значкаміту беларусу выступіў яшчэ ў канцы 1989 года грамадскі дзеяч, педагог, паэт Міхась Мельнік, які ў той час узначальваў Лідскую гарадскую раду Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны.

Даречы, гісторычнага сведчання таго, што Францішак Скарына быў у Лідзе, не знайдзена. Аднак ёсьць дакументы, у якіх гаворыцца, што ў часы Скарыны праз Ліду праходзіў шлях з Кракава ў Вільню, так званы "Караляўскі тракт". Магчыма, Скарына ехаў вучыцца з Полацка ў Кракаў праз Ліду, а таксама дабіраўся з Кракава і Прагі ў Вільню старадаўнім гасцінцам праз Ліду.

Выдатны вобраз Скарыны ў бронзе стварыў скульптар з Менска

Валея'ян Янушкевіч. Архітэктурнае аздабленне тэрыторыі калі помніка, устаноўка манумента праводзіліся пад кіраўніцтвам лідскага мастака Рычарда Грушы. У скульптуры першадрукар увасоблены ў доўгім адзенні, з паднятай угару правай рукой, што сімвалізуе веды і мудрасць. Побач - книга на высокай падстаўцы.

Як ужо было адзначана, урачыстае адкрыццё помніка Францішку Скарыну ў Лідзе адбылося 25 ліпеня 1993 года. У той памятны дзень у Лідзе адбылася грандыёзная, насычаная культурнай праграма, у Ліду з'ехалася вельмі шмат гасцей, у тым ліку з блізкага і далёкага замежжа.

Помнік Скарыну ў Лідзе - адзіны помнік гэтай выдатнай асобе ў Гарадзенскай вобласці, другі ў Беларусі помнік значкаміту асветніку (першы быў паставлены ў 1974 годзе ў Полацку, на яго малой радзіме). Помнікі Францішку Скарыну ёсьць таксама ў Менску, Празе, Калінінградзе і Кішынёве.

Падрыхтаваў
Аляксандр МАЦУЛЕВІЧ.

Mihas' Melynik

Францішак Скарына у Лідзе

Едуцы з Полацка ў Кракаў
Веды ў навуках набыць,
Слыніўся ля Лідскага замка
Скарына душой адпачыць.
Гэтым жа шляхам вяртаўся
Ён з Прагі ў ліцвінскую Вільню,
Дзе справай друкарскай заняўся,
Каб кнігай уславіць краіну.
Ягонае Слова лунае
Сёння ў вялікім Сусвеце,
Мудрым святылом яно ззяе
Дзедам, бацькам і дзесяцям.
Высіцца ў горадзе Лідзе
Помнік Скарыну выбітнаму.
Здаецца, што раптам сыдзе
Францыск з пастамента гранітнага,
Выйдзе да люду з парадай
Кнігі чытаць пажыццё,
Каб родная мова на радасьць
Нам свет адкрывала новы.

З верасня ў менскіх садках з'явіцца пяць новых беларускамоўных груп

У Менску ў новым навучальнym годзе адкрыеца яшчэ пяць груп з беларускай мовай навучання і выхавання ў дзіцячых садках.

Пра гэта сёння журналістам паведаміла галоўны спецыяліст аддзела дашкольнай, агульнай сярэдняй і спецыяльнай адукацыі Камітэта па адукацыі Менгарвыканкама Алена Макарэвіч, піша БЕЛТА.

Яна адзначыла, што колькасць груп у дзіцячых садках, якія працуяць на беларускай мове, залежыць ад запытаў бацькоў.

- У 2017-2018 навучальнym годзе на падставе запытаў бацькоў колькасць такіх груп у Менску павялічылася на пяць. У новым навучальнym годзе мы плануем адкрыць яшчэ пяць груп з беларускай мовай навучання, - сказала яна.

Па словах галоўнага спецыяліста, забяспечыць усіх жадаючых, каб іх дзеці навучаціся ў садзе на бе-



ларускай мове, месцамі крокавай даступнасці няма магчымасці.

- Недзе гэта можа быць у крокавай даступнасці, дзе сці па ходзе руху транспарту, але ўсім бацькам, якія выказалі такое жаданне, месца

Норы Джаміл 500-ГАДОВАЕ ЗМАГАННЕ ФАРЭРСКІХ АСТРАВОЎ ЗА ЎРАТАВАННЕ СВАЁЙ МОВЫ

Змаганне за выживанне мовы

Фарэрцы вялі змаганне за выживанне сваёй мовы ад таго моманту, як яна была забаронена датчанамі, калі астравы сталі часткай дацка-нарвежскага каралеўства ў 1380 годзе. У часы Рэфармацыі гэтая тэндэнцыя ўзмашнілася, і фарэрская мова была наогул забаронена ў школах. Людзям нічога не заставалася, як скарыща афіцыйнай мове судоў і дацкага парламенту.

I хоць у афіцыйнай сферы дацкая мова панавала стагоддзямі, уся грамада працягвала размаўляць і спяваць па-фарэрску. Пісьмовая мова, якой людзі карыстаюцца зараз, афіцыйна ўзнікла ў 1846 годзе, і ў наступныя некалькі дзесяцігоддзяў узыму фарэрскай гаспадарцы, выкліканы прамысловым рыбалоўствам і канцом дацкай гандлёвой манаполіі, яшчэ больш узмашніў нацыянальны перакананні.

Большыя контакты са зневінім светам у канцы 1800-х гадоў прывялі да таго, што людзі пачалі адстойваць высокія якасці сваёй мовы і фарэрская мова ў вуснай форме стала школьнім прадметам у 1912 годзе, а ў пісьмовай форме - у 1920. Пасля атрымання самакіравання ў 1948 годзе фарэрская мова была прызнаная афіцыйнай мовай мясцовага ўрада, але дацкая мова ўсё яшчэ выкладаецца як абавязковы прадмет, і ўсе пастановы фарэрскага парламенту павінны быць перакладзены на дацкую.

Культура, сфермаваная аддаленасцю

Фарэрская культура, ідэнтычнасць і мова часткова былі сфермаваны суроўымі кліматамі гэтых прадзіманых вятрамі астравоў і аддаленым размяшчэннем. Неабходнасць супольнай працы дзеля выживання прышчапіла астраўлянам моцнае пачуццё грамады і зацяпную адмову адцураца ад свайго ладу жыцця, які даваў ім выжыць у суровыя зімы, у войнах і хваробах.

Фермер і земляўласнік Ёханес Патурсан з'яўляецца 17-ым пакаленнем сям'і, што жыве ў вёсцы Кірк'юбур. Частка ягонага дома - гэта музей, сведчанне старадаўніх традыцыйных заняткаў, якія яшчэ захаваліся тут, такія як рыбалоўства і жывёлагадоўля. Ягоны прапрадзед з гэткім жа імем быў пастам і нацыяналістам і, як ягоны продак, Патурсан працягвае змаганне за грамадства, у якім тутэйшыя людзі будуць вырашаны сваёй уласнай будучынёю.

Мова гэтак жа важная яму, як яна была важная ягонаму продку-пасту і ён можа называць вам побытавую назув кожнай рыбалоўнай ці паляўнічай прылады ў музеі. Ягоны дом стаіць непадалёк ад царквы Св. Олава, і ён у штотэмачынай нядзельнай службі дзенец там старастам, звончыкам, і вітае парадаў, апрануты ў нацыянальны строй.

Мужчына, вядомы як "Слоўнік"

Асоба навукоўца Ёхана Хендрыка Вінтэра Поульсена трывала ка-рэніца ў зямлі Кірк'юбура. З царквы Св. Олава праз затоку яму відаць Скопун, маленка вёсачка, дзе ён вырас. А ў Кірк'юбуры, дзе ён асёў, ажаніўшыся са сваёй каханай Бірнай, ён стаў душой грамады і выгадаваў чацвёрта дзецей.

Ён здолеў бы пражыць жыццё ў маленькай вёсцы, але імя Поульсена будзе запісаны вялікімі літарамі ў ана-

лах фарэрскай гісторыі. Цяпер ужо, адышоўшы ад выкладчыцкай дзеянасці, ён больш вядомы як чалавек, які склаў найпершы слоўнік фарэрскай мовы, што прынесла яму мянушку Ордабокі (Слоўнік), а ягоным дзесяці празванніе сонур Ордабокіна (Слоўнікай сын) ці доцір Ордабокіна (Слоўнікава дачка).

У канцы 60-х гадоў навуковец і паэт Хрысціян Матрас запрасіў Поульсена вярнуцца з ЗША, дзе той выкладаў скандынаўскую мову. У 1961 годзе Матрас склаў Фарэрскадацкі слоўнік і захацеў, каб Поульсен стварыў такі, дзе ўжываючы фарэрскія слова для сучасных прадметаў і з'яўлюй. Такі слоўнік быў бы для фарэрцаў наступным жыццёвым важным крокам захавання роднай мовы. І вось цягам 30 год, да выдання слоўніка ў 1998 годзе, Поульсен працаваў з групай лінгвістаў ва ўніверсітэце Торхайна, каб закончыць працу.

Старыя слова для новых рэчаў

Аднак для стварэння слоўніка Поульсену былі патрабаваны новыя фарэрскія слова для апісання рэчаў - такіх, як сучасная тэхніка - якіх не было, калі дацкая мова стала афіцыйнай мовай астравоў.

Ён знайшоў новыя слова праз сувязі з даўнейшым, букалічным ладам жыцця, які, да прыкладу, скігі для пазначэння кампьютарнага экрана, старажытнай фарэрскай мовай, якія азначала авечыя кішкі, ужываныя некалі для прыкрыцця коміна ад дажджу, і фіёга для кампактдиска, якое паходзіць ад прымёру расцілання скруткай сена.

Пад час працы над слоўнікам Поульсен вёў радыёшоў з амбэркаўніцтвам пытанняў, датычных фарэрскай мовы. Калі ён патрасіў слухачоў дасылаць любыя фарэрскія слова, што выйшлі са штодзённага ўжытку, энтузіястичны адказ яго ўзразіў. Да сёння людзі спыняюць яго на вуліцы з новым словам, і часам яму патрапляе слова, якое ўзнікла нашмат пазней за ягоны выхад на пенсію, як геймі для "флэшкі".

Жыццё з песняй і танцам

Аднак яшчэ да слоўніка фарэрцы іншым чынам падтрымлівали жыццё мовы і культуры. Калі на іхнія мове не гаварылі ў судзе, цэрквях ці школах, астраўляніе працягвалі між сабою размаўляць па-фарэрску. Як і ў ісландцаў, у іх моцна вусная традыцыя і багатая спадчына балад і эпічных паданняў, крыніца нацыянальнага гонару.

Прыйшоўшы некалі з Францыі і іншых куткоў Еўропы ў 13 стагоддзі карагоднія танцы жывуць да сёння. Яны дазволілі астраўлянам тримацца разам, тримацца за руکі як грамада і расказваць паданні пра сваю карані і пра жыццё да таго, як была запісаны мова, у непагадзі і сабраўшыся ў цяпле калі агню і ежы.

I хоць некаторыя балады, ці квідзі, на дацкай мове і на фарэрской, астраўляніе гэтак напоўнілі іх сваёй гаворкай і інтанацыяй, што датчаніну давялося б пакумекаць, каб пазнаць некаторыя з сваіх слоў.

- Усё мела свой назоў, што сягае ў старадаўнюю фарэрскую мову, і калі яны страціць гэта, то наўрад ці таксама змогуць жыць тут, - сказаў Патурсан.

Скарочаны пераклад з матэрыва
БіБіСі пра Фарэрскія выспы
Міколы Бусла.



НОВАЕ Ў ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВЕ

Напрыканцы мінулага года ў выдавецтве "Беларуская навука" выйшла кніга "Літаратура. Гісторыя. Свядомасць", падрыхтаваная вядомым і прызнанымі навукоўцамі: доктарам філалагічных навук, акадэмікам Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі У. Гніламёдавым і кандыдатам філалагічных навук, загадчыкам аддзела ўзаемасувязей літаратур Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі М. Мікулічам.

Бяспрэчна, што сучасны этап развіцця навукі і мастацтва адбываецца ў культурна-інфармацыйнай прасторы, што істотна адразніваеца ад той, у якой фарміраваліся фундаментальнаяя палажэнні гуманітарыстыкі і складаліся базавыя крытэрыі і сістэмы ацэнак мастацкасці, значнасці, грамадскай і эстэтычнай вартасці літаратурных твораў. Таму сёння абаснованым і запатрабаваным з'яўляеца аўтактычны і сістэмны разгляд твораў з улікам традыцыйных падыходаў і пераемнасці, што і прапанавана да-следчыкамі ў сваёй працы.

Надзвычай каштоўным, своечасовым і актуальным, асабліва цяпер, калі сучасная сітуацыя харастыруеца нівеліроўкай і стандартызацыяй шмат якіх грамадскіх працэсаў, з'яўляеца вывучэнне пытанняў нацыянальнай свядомасці, вызначэнне самбытнасці нашай краіны і яе народа. Дзякуючы ўдумліваму аналізу, аналітычнаму погляду і ўменню навукоўца заглыбіца ў найбольш важныя і істотныя пытанні літаратуразнаўчага і мастацка-гістарычнага дыскурсу даследчыкамі выбудоўваеца сістэма фарміравання нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці беларускага народа.

Аўтары выдання ста-вяць перад сабой звышактуальную і запатрабаваную сённяшнім часам задачу: "даследаванне нацыянальнай свядомасці ў літаратуры, нацыянальных вобразах-этнатаху <...> у шырокім сацыйна-гістарычным кантэксте іх складавання з улікам эстэтычнай прыроды літаратуры як аднаго з відаў мастацтва" (с. 9). Такая пастаноўка скіроўвае

ўвагу на міждысцыплінарны характар выкладзенага матэрыялу кнігі, што адлюстравана ў назвах раздзелаў працы: "Этнічны ўзоровень", "Прырода. Ландшафт. Клімат", "Язычніцтва. Мова", "Гісторыя. Дзяржаўнасць. Хрысціянства", "Тыпы і харкторы", "Рэнесанс", "Люблінская унія і яе наступствы" і інш.

У цэнтры ўвагі - фарміраванне нацыянальнай свядомасці і самасвядомасці беларусаў. Менавіта гэта пытанне становіцца краевугольным каменем даследавання. На думку навукоўца, нацыянальны тып свядомасці, "субліміраваўшыся ў харкетэрную аспекты духоўна-філософской падыгмы", "абумоўлівае працу і функцыянуванне ў літаратуры тых ці іншых ідэйна-мастацкіх канстант і стылевых ліній" (с. 3). Даследчыкаў цікавіць упрылікі розных фактараў на фарміраванне нацыянальнай свядомасці, якія вывучаюцца ў працэсе гістарычнага развіцця беларускай народнасці; асноўны акцэнт робіцца на літаратуразнаўчы аспект.

Жанр сваёй кнігі У. Гніламёдаў і М. Мікуліч вызначылі як "гісторыка-літаратурны нарыс", што, як сцвярджаюць аўтары ў анатацыі, аbumовіла "выяўленне багація і разнастайнасці кропі і матэрыялу, раскаванасць аўтарскага аповеду". Даследаванне ўмоўна падзяляеца на дзве часткі: гістарычную і літаратуразнаўчую. У першай з іх асвяляюцца асноўныя этапы развіцця беларускай дзяржаўнасці, упрылікі гістарычных падзеяў на фарміраванне этнасу і нацыянальнай самасвядомасці, другая, па сутнасці, паказвае способы адлюстравання творчай інтэлігенцыі нацыянальной свядомасці на старонках мастацкіх твораў.

Значнасць кнігі заключаецца, у першую чаргу, у тым, што ёй у канцэнсаваным выглядзе падаецца гісторыя развіцця беларускага прыгожага мастацтва: ад яе вытоку, пачынаючы ад Еўфрасінні Полацкай і Кірылы Тураўскага, да стаўлення і сталення беларускай літаратуры ў ХХ стагоддзі. Не застаецца па-за ўва-

гай аўтараў і літаратурны працэс на мяжы новага стагоддзя, з харкетэрным яму абаўленнем жанравай парадыгмы. Назіраеца скруплёны падыход да адбору матэрыяля - мастицкіх і публістычных тэкстаў - аснове якіх робяцца аўтактычныя абагульненні, зацікаваны ахарактарызавацца аўтактасцю даследавання найбольш поўна, усеадымна. Такімі матэрыяламі становіцца знакавыя для развіцця беларускага прыгожага мастацтва слова творы, дзе найбольш ярка рэпрэзентаваны вопыт таго ці іншага пакалення пісьменнікаў (у дачыненні да літаратуры XX і ХХI стагоддзяў) або цэлай эпохі.

Каштоўнасць нарысаў "Літаратура. Гісторыя. Свядомасць" - у сістэмным падыходзе да аўтактычнага вывучэння, у пошуку своеасаблівага літаратурнага інтэграла, той велічыні, што ўвабрала ў сябе асноўныя складнікі нацыянальнага прыгожага мастацтва слова. Працэс узаемадзеяння грамадска-гістарычнага і мастицка-літаратурнага жыцця разгледжаны аўтарамі не выбарочна, не эксізна, а ўсеахопна, як з'ява цэласнасці, а па-другое - як працэс рознаскіраваны і ўзаемаабумоўлены: кожны перыяд напоўнены канкрэтным зместам - паказана, як у залежнасці ад гістарычных, грамадскіх-палітычных абставін мянлялася ўздзеянне на літаратуру, якая, у сваю чаргу, упłyvala на нацыянальную самасвядомасць грамадства.

Дзякуючы сваёй группіўнасці і аргументаваным высновам, праца У. Гніламёдаў і М. Мікуліча садзейнічае вывучэнню беларускай літаратуры ў шырокім гістарычна-культурным полі, пашырэнню міждысцыплінарнага кірунку сучаснага літаратуразнаўчага працэсу. Кніга адрасавана даволі шырокаму колу чытачоў (гісторыкам, літаратуразнаўцам, выкладчыкамі і студэнтам ВНУ, настаўнікамі і навучэнцам, усім, каго цікавіць інтэлектуальная спадчына Беларусі), што, несумненна, спрыяе папулярызацыі беларускай навуковай думкі ў грамадстве.

Людміла Іконнікова.

I на бутэльцы з элем ёсьць месца беларускай мове

"Лідскae піva" ўпершыню ў сваёй гісторыі выпу-сціла кіслы эль. Навінка Sour Ale з "Калекцыі Майстра" стала першым у Беларусі кіслым гатункам, які выведзены на масавы рынак буйным піўзаводам.

Навінка выпушчана ў крафтавай серыі і адкрывае беларускім спажыўцам папулярны клас прадуктаў у піўным крафте. Кіслы эль з'явіўся на прылаўках крам ужо з 16 ліпеня.

Гісторыя піваварства абвяшчае: да з'яўлення пастэрызацыі амаль любы гатунак у той ці іншай ступені падвяргаўся ненаўмыснаму акісленню бактэрыямі. І калі два стагоддзі таму назад півавары імкнуліся гэтага пазбегнуць, то цяпер акісленасць бактэрыямі піва стала модным і запатрабаваным кірункам крафтавага піваварства.

І тут, да гонару лідзян, на этикетцы даволі экзатичнага прадукта таксама шырокая ўжываеца беларуская мова.

Наші кар.



Празвішчы Беларусі Новая серыя. Частка 2

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумары.)

1755. **Пушкарова** (Ірына) - вытвор з прыналежным суфіксам -ова ад антрапоніма *Pushkar* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Pushkar-ova*. ФП: *pushka* ('гармата'), скрыніца з дрэві ці кардону) - *pushka* ('артылерыст'; 'той, хто вырабляе ці праца *pushki* (каробкі)') - *Pushkar* (мняушка, пазней прозвішча) - *Pushkarova*.

1756. **Пыж** (Марына) - семантычны вытвор ад апелятыва *пыж* 'лямцаўава ці кардонная затычка, якой забіваюць зарад у зброі, што зараджаеца з рулі', 'пракладка ў сярэдзіне патрона, якая аддзяляе зарад ад кулі, шроту'.

1757. **Растоўцаў** (Уладзімір) - вытвор з прыналежным суфіксам -аў ад антрапоніма *Rastovets* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Rastovets-av* - *Rastouča*. ФП: *Rastouč* (город) - *растовец* ('жыхар г. Растова', суфікс -ец) - *Rastovets* (мняушка, потым прозвішча) - *Rastouča*.

1758. **Пясецкі** (Яўген) - прэстыжная форма з суфіксам -скі ад антрапоніма *Piesec* - семантычнага ўтварэння ад апелятыва *piesec* 'пальная лісіца з капоўным фурам, пераважна сівога колеру, а таксама само фура'.

1759. **Пячэўскі** (Антон) - вытвор з ацэнтаваным фармантам -эўскі ад тапоніма *Pechy* і значэннем 'народзінец, жыхар названай мясціны, паселішча': *Pech-avski* - *Piččouski*.

1760. **Радковіч** (Аляксандар) - вытвор з суфіксам -скі ад антрапоніма *Radko* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Radk-ovici*. ФП: *radavačca* ('адчуваць радасць, праяўляць радасць/радаваць' ('выклікаць радасць, прыносіць радасць, асалоду')) - *rady* ('які перажывае пачуццё радасці, задавальненне', 'пра пачуццё радасці, задавальненне', 'якое перажывае хто-н.'; 'Пра жаданне, гатоўнасць зрабіць што-н.') - *radko* ('той, хто рады, хто радуеца'; вытвор з фармантам -ко; парадаў: *хавъ-ко, нямко, прасъко* (і просъка 'хто просьці')) - *Radko* (празванне, пазней прозвішча) - *Radkovici*.

1761. **Радына** (Данута) - мажлівы семантычны вытвор ад (рэг.) *rodyna* - 'радзіна' (разм. 'радня, сям'я') (ТСБМ, т. 4, с. 555).

1762. **Ражанскі** (Андрэй) - вытвор з фармантам -скі ад тапоніма *Razsanaya* (сучаснае *Ruzsanы*, Брэсцкая вобл.) і значэннем 'народзінец, жыхар названага паселішча': *Razsan-ski*.

1763. **Раманецвіч** (Валеся) - вытвор з суфікса бацькаймення -ovic ад антрапоніма *Ramanika* і значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': *Raman-ovic*. ФП: *Ramank-ewic*.

1764. **Расколавіч** (Ігар) - вытвор з фармантам бацькаймення -avich ад антрапоніма *Raskol* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Raskol-avich*. ФП: *raskol* ('хуліган, задзіра') - *Raskol* (мняушка, потым прозвішча) - *Raskolavich*.

1765. **Растоўцаў** (Уладзімір) - вытвор з прыналежным суфіксам -aў ад антрапоніма *Rastovets* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Rastovets-av* - *Rastouča*.

1766. **Расходнік** (Андрэй) - семантычны вытвор ад апелятыва *расходнік* 'зайцева' (ТСБЛМ, 2016, с. 700).

1767. **Рахманінаў** (Эдуард) - форма прыметніка з прыналежным суфіксам -aў-а ад антрапоніма *Rahmanin* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Rahmanin-av*. ФП: *rahman* ('які не баіцца чалавека, спакойны, нязлоны (пражывёлін, птушак)', 'памяркоўны ў адносінах да іншых; згаворлівы; дабрадушны, лагодны') - *Rahman* (мняушка, потым прозвішча) - *Rahmanin* ('нашчадак Рахманага', суфікс -in) - *Rahmanina*.

1768. **Ржавуцкая** (Марына) - вытвор з фармантам -ska (>ка) ад тапоніма *Rzawutka* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Rzawutka-ka*. ФП: *rzawutka* ('прыэстая лясная птушка атрада вераб'я-нападобных') - *Rzawutka* (мняушка, пазней прозвішча) - *Rzawutka*.

1769. **Рудзь** (Марына) - вынік трансфармацыі прыметнікай формы *Rudy* ў назоўнікавую: *Rudy* - ад апелятыва *руды* 'рыжка-карэчнавы'.

1770. **Русак** (Ніна) - семантычны вытвор ад апелятыва *rusak* 'шэрь заяц, які захоўвае аднолькавую афарбоўку зімой і летам'. Або ад апелятыва *rusak* (непахв.) 'рускі' ці 'той, хто выдае сябе як рускі (пры гаворцы з выкарыстаннем рускіх слоў)'.

1771. **Русілка** (Вольга)

- семантычны вытвор ад апелятыва *rusilka* - дэрывата ад *rusiec* (слова падаеца "Вялікім слоўнікам беларускай мовы" Ф. Піскунова, с. 870) 'навываць светла-карэчнавыя власці, становіцца *rusym*': *rusilka*. Або экспрэсіў ад *rusiec* 'устаўляць у маўленне на роднай мове элементы рускай мовы': *rusilka* - *Rusilka*.

1772. **Рэвекава** (Аксана) - вытвор з фармантам -ava ад антрапоніма *Raveka* з значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': *Ravek-ava*. ФП: *Raveka* (імя <ст.-яўр. 'сетка' а



Баравікі на патэльні, смак добра слова і музыкі

Калі Віцебск прымае гасцей "Славянскага базара", і ў звычайнай гарачы летня дзянькі ў арт-пабе "Torvald" на вуліцы Талстога, 1 шмат наведвальникаў. Папулярная каварня прапануе гасцям смачную ежу і беларускамоўнае абслуговыванне. Тут праходзяць канцэрты музыкаў, літаратурныя вечарыны і іншыя імпрэзы, якія прывабліваюць моладзь. Мы пагутарылі з кірауніком установы грамадскага харчавання, паспяховым менеджарам Віталем Броўкам:

- Мы імкнёмся аб'яднаць традыцыйную беларускія смакі і сістэмы, і сучасны падыход, улічваем чаканні гарадскога жыхара ад ежы ў каварні. Наш арт-паб - месца дэмакратычнае і адначасова простае. Тут ёсьць звычайнай сялянскі патэльні і моладзеўскі стрыг-фуд. Мы улічваем густы вегетарыянцаў, у нас ёсьць сістэмы з грыбоў. Патэльня са смаражанымі баравікамі называецца "Сняданак лясных братоў". Традыцыйныя сістэмы мы гатуем у сучасным пераасэнсаванні. Мы імкнемся да здаровай ежы, таму некаторыя сістэмы гатуюцца без смажання



Віталій Броўка



Беларускамоўнае меню фестываля

на тлушчы. Мы спрабуем аднавіць старадаўнія рэцэпты, на-прыклад, прапануем сваім наведвальникам "Шыю па-шляхецку". Шукаем магчымасць аднавіць рэцэпты супа з рэбраў ляшча - улюбёную сістэму Уладзіміра Арлова, якую гатаўала яго маці ў дзяцінстве. Паводле Арлова, ляшчи мусіць быць дзвінскія - да Дзвіны ў нас некалькі соцені метраў!

- Вы зацікаўліваеце моладзь культурнымі імпрэзамі?

- У арт-пабе "Torvald" праходзіць багата якіх падзеяў. У нас ёсьць асобная зала са сцэнай, дзе змяншаецца да 80 чалавек. Хаця, на сустрэчу з Уладзіміром Арловым прыйшло пад 120 чалавек! Усе ўладкаўваліся, змаглі набыць кніжкі і атрымалі аўтографы. Штотыдня ў нас праходзяць курсы "Мова Нанова", у межах гэтых курсаў ідуць сустрэчы з цікавымі асобамі: літаратарамі і музыкамі. Прывядзджу Іван Кічук, Кацярына Ваданосава і

шмат іншых. Па нашай харчавай тэматыцы мы рабілі презентацию кніжкі Алеся Белага "Сакатала бочачка". Выступае наші блізкі сябар краязнавец Мікола Піавар. Пасля Еўрапачання я рабіў у канцэртнай залі "Віцебск" сольны канцэрт гурта "Navi", а ў "Torvald" напярэдадні была аўтограф-сесія, дзе Ксюша з Арицём праспівалі некалькі песень у акустычным варыянце, фата-графаваліся, адказвалі на пытанні слухачоў, была мілай атмасфера ўзаемінаў. Прыходзілі юнакі з кветкамі, зусім новыя маладыя людзі, якія імкнуцца размаўляць па-беларуску.

Ёсьць падзея, якія не змяншаюцца ў "Torvald". Летася 3 верасня, мы рабілі ў летнім амфітэатры канцэрт "Ляпіс-98". Разам з запрошанымі было каля 4 тысяч чалавек - атрымаліся грандыёзнае свята са сцягамі і з пагонямі. Слухачоў вельмі ўразіла, што песні пераасэнсаваныя па-сучаснаму, а паміж

Гутарыла
Эла Дзвінская.

Шчаслівія спатканні на вуліцах Горада майстроў

У любёны горад Марка Шагала ў месяц нараджэння мастака ператвараеца ў сучэльні пленэр. Горад фестывалю становіща адначасова творчай пляцоўкай жывапісцаў, керамістаў, разъяроў па дрэву, майстроў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

Цудоўная вырабы прапануюць адмыслоўцы Цэнтра народных рамёств і мастацтваў "Дзвіна". Выстава-кірмаш даўжынёй у некалькі кіламетраў цягнецца ўздоўж набярэжнай ракі. Ля ратушы выстаўлены на прагляд разнастайныя творы жывапісу: пейзажы, нацюрморты, кампазіцыі.

У Віцебск прыехаў, каб сустрэца з сябрамі і аднадумцамі, Алеся Пушкін. У адзін з сонечных дзён мастак пісаў алоўкам партрэты з наўтуры, шчыра кантактаваў з іншымі жывапісцамі, дзяліўся з калегамі сваімі навінамі і здаўткамі апошніх гадоў. Віцебчане памятаюць яго галерэю на вуліцы Суворава, якая дзеяла тут у 90-тыя гады.



Сяргей Macixa і Але́ксі Пушкін



Сяргей Macixa і яго працы

сесію. Жонка Янечка атрымала ад Таварыства беларускай школы магчымасць прайсці курсы павышэння кваліфікацыі, выйграва конкурса і ў ліку сямі настаўнікаў Беларусі езділа на стажыроўку па медынай адукацыі настаўнікаў гісторыі ў Кальмар, у Швецыю.

Цэлы год доўжыцца выставка "Беларускі сучасны сядзібны партрэт" у панскім маёнтку Сула над Менскам, дзе выстаўлены 20 маіх прац. Гэта партрэты розных гадоў, прысвечаныя такім зна-

Кераміст Сяргей Macixa з Крычава ў саламяным капелюшы з павагай пасцінушу яму руку. У свой час ён заканчваў факультэт народнай культуры БДПУ імя М. Танка, цяпер мае сваіх паспяховых вучняў.

15 ліпеня віцебчане прыйшлі на сустрэчу з Алеsem Пушкінам утворчую прастору VZAP па вуліцы Кастрычніцкай, 2, дзе ён прадставіў сваю інсталяцыю з 12 частак "Вокны Беларускай Народнай Рэспублікі". Праца дэманстравалася сёлета ўпершыню ў вёсцы Бобр.

На скрыжаванні вуліц Кандраццева і Рэвалюцыйнай, нападалёку ад Дома-музея Марка Шагала Пушкін узяў удзел у перформансце "За сцяной", і到处 якога прапанавала мастак беларускага паходжання Таццяна Тур. Таццяна нарадзілася ў Гомелі, жыла ў Воршы, а зараз вучыцца ў Ізраільскай Акадэміі мастацтваў і дызайну "Бэцэль". Яна праяўляе сябе ў розных формах мастацтва, піша карціны алеем, займаеца

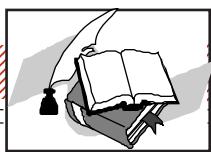


Рыбы

ным асабам, як Іван і Антон Луцкевічы, так і незнанымі персанажам: Эвеліна, алегарычныя образы. Сярод іншых я напісаў партрэт Сяржку Даўгушаву, які прадстаўлены ў Суле.

Прыемна, што жанр сядзібнага партрэта запатрэбованы ў нас і такое месца, як Сула мае вялікую калекцыю. Важным было адкрыцце маій галерэі ў арт-спа цэнтры ў вёсцы Гумны Крупскага раёна, якое адбылося 29 сакавіка гэтага года.

**Эла Дзвінская,
фота аўтара.**



Навіны Германіі

"Гэтая краіна валодае магічнымі сіламі!"

Нямецкі журналіст прызнаўся ў любові да Беларусі на старонках берлінскага часопіса



Калі я ўпершыню пачаў у Беларусь у 1994 годзе, бацькі пазіралі на мяне як на вар'ята. Ім было б больш даспады, каб я, як усе нармальныя людзі, скіраваўся на Коста Бразу ці Лазурны Бераг. Маіх бацькоў у першую чаргу пужала

тое, што яны анічога не чулі пра гэту дзяржаву - Беларусь ці Вайсрусланд, як кажуць у нас дагэтуль. Што гэта за краі тварі? І дзе ён увогуле знаходзіцца? Інтэрнэт тады яшчэ хадзіў у дзіцячых штоніках і выдаваў вобмаль інфармацыі. Кнігі пра

Беларусь? Старонка не знайдзена. Артыкулы пра Беларусь? Жадаем поспехаў.

Але мне было даспадо-
бы адкрываць краіну, пра-
якую ніхто нічагу сенкі не ведаў. Я здаваўся сабе Джэймсам

Кукам ХХ стагоддзя. Тут я на-
вучуўся піць самагонку так,
каб не зваліца пад стол, даве-
даўся, што тутэйшыя балотныя
абшары поўняцца містычнымі
істотамі, а таксама навучуўся
гаварыць: "Я хакаю цябе" па-
беларуску

Беларуская мова -
глыбока паэтычная ды казач-
ная. Што выклікае неймавернае
здзіўленне, калі ўзгадваеш пра
ўсё тое гора, якое выпала на
долю этага краю.

Цягам стагоддзя сва-
еў гісторыі, якая надзяліла бе-
ларусаў уласнай дзяржавай
толькі пасля скону Савецкага
Саюзу, Беларусь неаднаразова
была ператворана ў пустэль-
ню, яе насельніцтва высякалі
пад корань і прыгніталі.

За гэтыя гады я зразу-
мей, як чесна звязана Беларусь
з рэшткай Еўропы - пра такія
духоўныя плыні, як Адра-

дзэнне, прац Магдэбургскае
права, а таксама працата-
строфы ХХ стагоддзя: Хала-
кост, дыктатуру, тэрор. Гэтае
месца пасуе для таго, каб спа-
сіці гаць еўрапейскія культу-
рныя зруші. Хто бы мог паду-
маць, што Адам Міцкевіч,
слынны польскі паэт, быў так-
сама і беларусам, што першы
прэзідэнт Ізраіля Хаім Вайц-
ман, а таксама Марк Шагал
паходзіць з Беларусі.

Адпачынак у Беларусі
падобны да вакацыяў у федэ-
ральнай зямлі Брандэнбург -
хіба што тут яшчэ лепей.

Найцудоўнейшыя азё-
ры, інфраструктура - у больш
прыстойным стане, чым пры-
нятая лічыць, ландшафт не вы-
глядае прылізім пад грабе-
нчык - і акурат гэта сімпаты-
чна. Людзі: вясковыя, але ся-
роўскія. Іх схільнасць да пафа-
су з'яўляеца бунтам супраць
супяречнасцяў, з якімі даво-

дзіца жыць.

Калі самалёт выны-
рае з аблокаў ля Менска і ад-
крываеца від на мора стром-
кіх соснаў, я адчуваю, што тра-
плюю ў іншы свет, які даўно
зрабіўся часткай майго жыцця.
Краіна, якую завуць Бела-
русь, проста-такі валодае ма-
гічнымі сіламі.

Доказ: мой цесць мае
дом на беразе Нёмана. Вуліца,
на якой стаіць хацінка, называ-
ецца Наднёманскай. Там я спра-
ўляю вяселле са сваёй жонкай.
Мой дзед, які жыў у Штоль-
бергу ля Аахену, меў дом на
вуліцы, якую перад вайной на-
зывалі Мемель-штрасэ - Нё-
манская ў перакладзе. Нёман -
эта беларуская назва Мемеля.
Для беларусаў Нёман - бацька.
Бадай, для нас, еўрапейцаў,
таксама.

Інго Пэтці,
часопіс Cicero
(пераклаў Руслан Гаёк).

"Ёсць месца на Зямлі, дзе вам заўсёды рады"



Пад такой назвай 18 лі-
пеня ў Крупаўскай сярэдняй
школе Лідскага раёна выхаван-
цаў летняя аздаўленчага ла-
геру "Дружба" сабрали літара-
турную гасцёўню, прысвечаная
Году малой радзімы. Нішто на
землі для чалавека не можа
быць бліжэй і даражэй, чым той
куточак, дзе ён нарадзіўся, дзе
прайшло яго цудоўнае дзяцін-
ства, дзе ён спазнаў сваё пер-
шае нясмеласць каханнене, дзе гу-
чыць самая прыгожая, родная
мова. Менавіта такім думкамі
з юнымі слухачамі на працягу
ўсяго мерапрыемства дзяліліся
паважаныя гости, вядомыя па-
этым Лідскага краю Міхась Ме-
льнік і Алесь Хітрун.

Этая таленавітая і
надзвычай адкрытая людзі
цікава распавядалі ўдзельнікам
творчай сустрэчы пра свае
шляхі ў літаратурную дзе-
насць і сваё жыццё, якое яны
не ўяўляюць без літаратурнай
творчасці, презентавалі книгі і
часопісы, у якіх друкуюцца,
читалі вершы, дзе з вялікай
любоўю і гордасцю праслаўля-

юць малую радзіму і такую не-
верагодна прыгожую родную
мову. Каб пераканаць у апо-
шнім прысутных, Алесь Хіт-
рун нават прачытаў асабісты
творт "У абарону роднай мовы"
у артыкуле і ў перакладзе на
рускую мову. Вельмі падаба-
лася дзецям і гумарыстычна
тлумачэнне слоў, якое прапа-
наваў малады лідскі пісьменнік
з сваёго жартуюнага тлумач-
льнага слоўніка. А Міхась

Іванавіч Мельнік захапіў увагу
маленьких слухачоў вясёлым
вершам пра жыхароў бела-
рускіх лясоў.

Юны ўдзельнікі лі-
таратурнай сустрэчы не толькі
слухалі творы гасцей ў аўтар-
скім выканані, але і самі пра-
чыталі на памяць вершы-пры-
знанні іншых беларускіх паэтаў
у любvi да Бацькаўшчыны.
Асаблівым падарункам для за-
прошаных на мерапрыемства
пазаў стаў відэаролік, у якім
выпукліца Крупаўскай школы
Ішкула Таццяна прачытала
верш настаўніцы беларускай
мовы і літаратуры Жульпы Г.В.

"За што я люблю свою вёску",
апошнія радкі якога, дарэчы, і
паслужылі назвай для літара-
турнай гасцёўні.

Цікава і непаўторна
прайшоў час. Думаецца, што
гэта мерапрыемства здолее
ўзмацніць павагу і любоў ма-
ленькіх дапытлівых грама-
дзяням да сваёй радзімы, пад-
штурхне іх стаць сапраўднымі
і руцілівымі гаспадарамі род-
най зямлі. Трэба таксама адзна-
чыць, што найкі час таму Алесь

Хітрун, з'яўляючыся вучнем 8
класа Крупаўскай школы, у
этым жа самым памяшканні з
заміраним сэрца слухаў вер-
шы лідскіх паэтаў Віктара Бач-
арова і Міхася Мельніка. Па
ўспамінах Алеся, тая сустрэча
 стала неверагоднай, лёсавызна-
чальнай падзеяй у жыцці юна-
ка. Магчыма, некаму з сёння-
шніх юных выхаванцаў гэта
сустрэча таксама дапаможа вы-
значыць яго лёс.

*Кіраўнік школьнай
газеты
Крупаўскай СШ
Вінчо А.М.*

**Беларуская мова-
ТБМ** 
наша будучыня

Ахвяраванні на ТБМ

1. Ралько Леанід - 15 р., г. Баранавічы
2. Грыбоўскі Васіль - 5 р., Чурылавічы
3. Шыкі Кірыл - 10 р., г. Менск
4. Прылішч Ірына - 10 р., г. Менск
5. Блінова - 120 р., г. Менск
6. Бераговіч Павел - 441 р., г. Менск
7. Нагорны Юры - 70 р., г. Менск
8. Жаўнерчык Ларыса - 100 р., г. Пружаны
9. Неабыякавы - 10 р., г. Менск
10. Вяржайчык - 10 р., г. Барысаў
11. Лойка Ніна - 20 р., г. Менск
12. Крыўко Арына 5 р., г. Наваполацк
13. Сіві Сяргей - 5 р., г. Валожын
14. Спасюк Г.В. - 20 р., г. Бабруйск
15. БТВ - 10 р., г. Менск
16. Шкірманко Ф. - 10 р., г. Слаўгарад
17. Птушка С.І. - 5 р., в. Хільчыцы
18. Спадаровіч Віктар - 1 р., г. Менск
19. Руткевіч Вераніка - 5 р., г. Менск
20. Салавей Валянціна - 10 р., г. Менск
21. Оліна Эла - 20 р., г. Менск

Паведамленне

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705				
адрэсальнік плаціку				
Аддзяленне № 539 ААТ "Белінвестбанк" назірае банка				
Рахунак атрымальніка	BY84BLBB30150100129705001001	Асабовы	BLBBBBY2X	рахунак
(прозвішча, імя, імя па-башкую, адрас)				
Від плаціжу			Дата	Сума
Ахвяраванні	на дзеяньні			
TBM				
Пеня Разам				
Плацельшчык				
Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705				
адрэсальнік плаціку				
Аддзяленне № 539 ААТ "Белінвестбанк" назірае банка				
Рахунак атрымальніка	BY84BLBB30150100129705001001	Асабовы	BLBBBBY2X	рахунак
(прозвішча, імя, імя па-башкую, адрас)				
Від плаціжу			Дата	Сума
Ахвяраванні	на дзеяньні			
TBM				
Пеня Разам				
Плацельшчык				

Квітанцыя
Касір
М.П.

Касір
М.П.

Плацельшчык



Да 155-годдзя паўстання 1863 г.

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Праўда, партыі, што гнілі з Літвы, складаліся пераважна з інтэлігенту, якія ўмелі адчуць роспачлівае становішча кабет (а быў іх ліку дзяячатаў гадоў па пятынаццаць).

Але чым мужчыны быў лі больш субтэльныя ў адчуванні іхнія сарамлівасці і прыгнечанасці, тым яны больш цярпелі. Сярод маскоўскага салдацтва, сярод той дзікасці, можа быць, адчувалі сябе, як сярод зборышча звяроў. Два прозвішчы ўспамінала Тэкля з удзячнасцю Горскага і Дзяжбіцкага. Хаця ўсе без выключэння быў добрыя і людскія. Прывамінала, як бедакі на эта- пах здымалі з сябе армікі⁸⁰, каб з іх рабіць заслоны для жанчын; як сачылі за тым, каб ні адзін жарт або бруталнае слова не абразілі пачуццяў тых бедных кабет, як клапатліва выбіралі для іх найлепшыя куткі і да т.п.

У той час высыпалі літоўскіх маршалакў за непадпісанне адресу Мураўёву⁸¹. Калі выходзілі з казармаў у шматлікіх шэрагах нашай моладзі з песней на вуснах “Яшчэ Польска не згіненла...” і т.д.

Натоўпы жыхароў Масквы - пешых, арыстакраты ў павозках, сабраліся, каб паглядзець на тых “метежников”⁸² з выказам інтэлігентным, шляхетным, поўным годнасці і павагі, тым постасям, узнеслым, боскім. Натоўпы крычалі: “Удивітельный народ”⁸³ Павозкі з маскоўскай арыстакратыяй супрадажалі партыі да наступнага пастою.

Тэкля гаворыць, што сёння яшчэ паўстае ёй часамі перад вачыма вобраз партыі пасля трохдзённага знаходжання пад замком. Твары жоўтая, амаль зялёныя, вочы запалыя, хістаюцца, як бы пад упывам алкаголю.

Прывезлі Тэклю ў Іншар⁸⁴, дзе яна засталася шмат знаёмых, а менавіта Напалеона Яленскага, які дзесяць гадоў назад за пададзеную просьбу пра адмену паншчыны і вызваленне сялян быў сасланы на Каўказ, і Яна Вішнёўскага з сям'ёй.

Пачцівія выгнанцы арганізавалі для яе, на колькі ў тых умовах было мажлівым, пакойчык з камфортом. Пасля

вязніц, пасля этапаў, на тле траічных лёсаў цэлага Краю і нам найбліжэйшых прыяцеляў поўбыт у Іншары, далёка ад віду перажытых жудасцяў мог падацца месцам перадыху. Праз год Тэкля пакінула яго, каб дзяліць мой самотны на бязлюдзі лёс у Баравічах⁸⁵, адкуль стараннямі князя Суворава перасялілі нас у Пецярбург, у Самару⁸⁶, а ў канцы пасялілася са мной у Варшаве да выхаду замуж за Людвіка Еніке. Жыццё пад апекай гэтага высакароднага, разумнага і далікатнага чалавека мусіць Бог прызначыць ёй як узнагароду за ўсе перажытых муки і трывогі. Была шчаслівая. Гэтага чалавека яна магла глыбока кахаць і шанаваць.

Мураўёў выслаў нашую маці, а таксама сяцёр Юзэфу, Зузанну (Турскую) і Ксаверу⁸⁷ у Кунгур, дадаючы поўныя міласэрнасці слова: “Няхай жа тая маці, якая выхавала гэтых бунтаўшчыкоў, сядзіць пры дарозе, якая вядзе да цяжкіх месцаў пакарання: няхай глядзіць, як яе сыноў, сваякоў, прыяцелеў, закутых у кайданы, будуць гнаць, як быдла на рэзню”. Так тут яшчэсная атрымоўвала ад тых шэрагаў, закутых у кайданы, тысячи выказаў пащені, прызнання і гонару. Дабраслаўляла іх святым крыжкам і праводзіла гарачай малітвой, каб Бог падтрымаў іх у нядолі і вярнуў на родную зямлю.

Аднаго дня прайшла праз Кунгур без доўгай затрымкі партыя, у якой былі абедзве нашыя пакутніцы, сестры міласэрнасці Ганна Дамброўская і Анеля Гасўская. Да іх трэба прымяняць слова “пакутніцы”. Калі ўсіх, якіх гналі ў Сібір, без зважання на ўзрост, агульначалавечыя заслучі і адукцыю, штурхаючы, падгняючы, то манашкі сталіся мэтай тых жудасных падходаў і загрываўніцай салдацтва, жандармай і афіцэрства, што толькі, мабыць, цудоўнае моц з неба ўзбрóіла іх і падтрымала, што не пасягнулі яны на сваё жыццё.

⁸⁰ Армяк (з рас.) - верхняя сялянская вопратка з грубага сукна, падобная да кафана.

⁸¹ Мураўёў ініцыяваў складанне вернападданіцкіх адрасоў шляхтай, змушаючы землёўладальнікаў да лаяльнасці пад пагрозай зняволення і канфіскацыі. Тут аднак Серакоўская мыльяеща адносна акцыі, якая мела месца пад канец 1862 г., за што маршалкі і шляхта быў высланы на Сібір яшчэ вясной 1863 г.

⁸² Ракашанам.

⁸³ Дзіўны народ.

⁸⁴ Іншар - павятовы горад у Пензенскай губерні над рэкамі Іншарай і Ісой.

⁸⁵ Баравічы - павятовы горад у Наўгародскай губерні недалёка ад Ноўгарада.

⁸⁶ Самара - цэнтр Самарскай губерні над Волгай пры ўпадзенні ў яе ракі Самары.

⁸⁷ У кастрычніку 1863 г.; гаворка пра сяцёру Серакоўской

⁸⁸ Кунгур - павятовы горад Пензенскай губерні.

⁸⁹ Прыехаў у 1875 г., у выніку маніфесту амністыі Аляксандра II ад 1874 г.

⁹⁰ Целаахоўнік

⁹¹ - Хто ён такі? Як яго прозвішча? - пытаўся.

- Далеўскі.

- Стары ці малады?

- Каля 50 гадоў.

- Заможны?

- Бедны.

- То бяры яго сабе. Няма небяспекі. Што ж можа зрабіць бедны чалавек? Не будзе мець нікага ўпльыву.

⁹² Далеўскі вярнуўся на пастаянна з ссылкі ў сілу маніфесту, абвешчанага ў траўні 1883 г. з акцыі каранацыі Аляксандра III. Пад амністыю трапілі ўсе паўстанцы.

⁹³ Білет расейскай латарэі (латарэйная прэміёўка).

Апалонія з Далеўскіх Серакоўская

Успаміны

Дзе яны аказаліся? Што з імі стала? Не ведаем. Не малі мы пра іх атрымаль ад ссыльных нікіх пзўных вестак.

Абцяжараныя кайданамі, у шэрых катаржных сукманах, бледныя, вымучаныя валакліся, спатыкаючыся, як Хрыстос несучы свой пакутніцкі крыж. На від нашай маці Ганна падняла чорныя, выразныя свае вочы, якія іскрыліся ў гарачы. Выраз твару гаварыў пра зачятасць у болю, у пакуце. Кіўнула галавой у бок маці. Вочы іх спаткаліся, пасля чаго зноў уперліся перад сабой на дарогу.

Анеля - тая таўстушка, свежая, ружовая. Што з ёю стала? Пахіліася, згорблілася, з галавой нізка на грудзі апушчанай, прыгнечанай, зблілай. Не адважылася паглядзець у очы маці. Ганна ёй не прабачыла, і яна сама сабе прабачыць не магла здрады плямянініка. (Так яна думала, а ў сапраўднасці быў гэта шпіён у ролі яе плямянініка).

Працягнулася і партыя, у якой быў Францішак. Не дазволілі яму падысці да маці, хана ўсім чужым не забаранялі. Прывітала яго на этапе і ўручыла яйку ашчаджаную на ту мэту суму грошай. Радавалася, што згадзіўся ўзяць, што яму там у Сібіры прыдадуцца для запачаткавання жыцця. Хутка даведалася, чаму яму твар так раз’ясняўся, калі браў гроши з яе рук.

Быў гэта дні пякельнай гарачыні. Цяжкія катаржныя сукманы быўлі сапраўдным катаваннем для прыгаворных. Балела Францішку, што тым пакутам не можа дапамагчы.

Аж тут раптам, як з неба, з рук маці, зусім неспадзянка трапляе яму ў руку да статковая сума, каб прыядзіць тых у партыі, якія не мелі, у лёгкія кашулі. Выстараліся на трохі даўжэйшы побыт у Кунгуре, што было мажлівым, бо чым далей, чым глыбей у Сібір, тым быў лепшы люд, тым улады быў больш паблажливыя, а

Быў гэта дні пякельнай гарачыні.

Цяжкія катаржныя сукманы быўлі сапраўдным катаваннем для прыгаворных. Балела Францішку, што тым пакутам не можа дапамагчы.

Аж тут раптам, як з неба, з рук маці, зусім неспадзянка трапляе яму ў руку да статковая сума, каб прыядзіць тых у партыі, якія не мелі, у лёгкія кашулі. Выстараліся на трохі даўжэйшы побыт у Кунгуре, што было мажлівым, бо чым далей, чым глыбей у Сібір, тым быў лепшы люд, тым улады быў больш паблажливыя, а

Быў гэта дні пякельнай гарачыні.

Цяжкія катаржныя сукманы быўлі сапраўдным катаваннем для прыгаворных. Балела Францішку, што тым пакутам не можа дапамагчы.

Аж тут раптам, як з неба, з рук маці, зусім неспадзянка трапляе яму ў руку да статковая сума, каб прыядзіць тых у партыі, якія не мелі, у лёгкія кашулі. Выстараліся на трохі даўжэйшы побыт у Кунгуре, што было мажлівым, бо чым далей, чым глыбей у Сібір, тым быў лепшы люд, тым улады быў больш паблажливыя, а

Быў гэта дні пякельнай гарачыні.

Цяжкія катаржныя сукманы быўлі сапраўдным катаваннем для прыгаворных. Балела Францішку, што тым пакутам не можа дапамагчы.

Аж тут раптам, як з неба, з рук маці, зусім неспадзянка трапляе яму ў руку да статковая сума, каб прыядзіць тых у партыі, якія не мелі, у лёгкія кашулі. Выстараліся на трохі даўжэйшы побыт у Кунгуре, што было мажлівым, бо чым далей, чым глыбей у Сібір, тым быў лепшы люд, тым улады быў больш паблажливыя, а

Быў гэта дні пякельнай гарачыні.

Цяжкія катаржныя сукманы быўлі сапраўдным катаваннем для прыгаворных. Балела Францішку, што тым пакутам не можа дапамагчы.

Аж тут раптам, як з неба, з рук маці, зусім неспадзянка трапляе яму ў руку да статковая сума, каб прыядзіць тых у партыі, якія не мелі, у лёгкія кашулі. Выстараліся на трохі даўжэйшы побыт у Кунгуре, што было мажлівым, бо чым далей, чым глыбей у Сібір, тым быў лепшы люд, тым улады быў больш паблажливыя, а

Быў гэта дні пякельнай гарачыні.

Цяжкія катаржныя сукманы быўлі сапраўдным катаваннем для прыгаворных. Балела Францішку, што тым пакутам не можа дапамагчы.

Аж тут раптам, як з неба, з рук маці, зусім неспадзянка трапляе яму ў руку да статковая сума, каб прыядзіць тых у партыі, якія не мелі, у лёгкія кашулі. Выстараліся на трохі даўжэйшы побыт у Кунгуре, што было мажлівым, бо чым далей, чым глыбей у Сібір, тым быў лепшы люд, тым улады быў больш паблажливыя, а

Быў гэта дні пякельнай гарачыні.

Цяжкія катаржныя сукманы быўлі сапраўдным катаваннем для прыгаворных. Балела Францішку, што тым пакутам не можа дапамагчы.

Аж тут раптам, як з неба, з рук маці, зусім неспадзянка трапляе яму ў руку да статковая сума, каб прыядзіць тых у партыі, якія не мелі, у лёгкія кашулі. Выстараліся на трохі даўжэйшы побыт у Кунгуре, што было мажлівым, бо чым далей, чым глыбей у Сібір, тым быў лепшы люд, тым улады быў больш паблажливыя, а

Быў гэта дні пякельнай гарачыні.

Цяжкія катаржныя сукманы быўлі сапраўдным катаваннем для прыгаворных. Балела Францішку, што тым пакутам не можа дапамагчы.

Аж тут раптам, як з неба, з рук маці, зусім неспадзянка трапляе яму ў руку да статковая сума, каб прыядзіць тых у партыі, якія не мелі, у лёгкія кашулі. Выстараліся на трохі даўжэйшы побыт у Кунгуре, што было мажлівым, бо чым далей, чым глыбей у Сібір, тым быў лепшы люд, тым улады быў больш паблажливыя, а

Быў гэта дні пякельнай гарачыні.

Цяжкія катаржныя сукманы быўлі сапраўдным катаваннем для прыгаворных. Балела Францішку, ш

Спасцігнуць загадку творчасці мэтра жывапісу

Унікальная магчы-
масць убачыць самую вялі-
кую колькасць твораў народ-
нага мастака Гаўрыла Вашчан-
кі прадстаўляеца гэтым днём
наведальнікам Палаца ма-
стактваў. На выставе экспану-
юцца 135 карцін, прывезеных
з майстэрні мастака і фондаў
Нацыянальнага мастацкага
музея.

Адкрываючы выста-
ву, прафесар Уладзімір Зінке-
віч выказаў слова падзякі сям'і
майстра, якая беражліва ста-



віца да творчай спад-
чыны бацькі.

- Гаўрыл Вашчанка пакінуў значны
след у беларускім ма-
стактве другой паловы
XX стагоддзя. Сваёй
педагагічнай дзейнасцю
ён аказваў ўплыў на
культурнае жыццё, ён
вучыў сваіх выхаванцаў
інтэлігентнасці і раз-
важлівасці.

Рэдкая гармо-
нія адносін паміж ім і
Мацільдай Адамаўнай
сведчыць пра чалавечыя
якасці вялікай асо-
бы, - адзначыў стар-
шыня Беларускага са-
юза мастакоў Рыгор Сі-
тніца.

На выставе
прадстаўлены партрэты
родных мастака: маці,
бабулі, жонкі і сына,
аўтапартрэты розных
перыяду, краявіды
Палесся і іншых куткоў

Беларусі. Эксперты лічаць,
што бура-залацісты тон многіх
яго палотнаў звязаны менавіта
з колерам зямлі на Палессі. За-
гадкі, якія ён пакінуў у сваіх
пейзажах, можна увесць час раз-
гадваць, сузіраючы прыга-
жосці з літнісці неба і вады,
палёў і аблокаў. Ён дзяліўся з
гледачам супакоем, які знаход-
дзіў у прыродзе.

Працы мастака сёня
захоўваюцца ў калекцыях 28
буйнейшых музеяў свету. Творы
Гаўрыла Харытонавіча
экспануюцца ў Аўстріі, Ал-
жыры, Венгрыі, Даніі, Бал-
гары, Італіі, Францыі, Румы-
нії, ФРГ, Чэхіі і іншых краінах. У
2002 годзе была адчынена
Карцінная галерэя Гаўрыла
Вашчанкі ў Гомелі. У ёй захоў-
ваецца 121 праца мастака. Вы-
ставка ў Палаце мастактва, будзе доўжыцца ўсяго дзесяць
дзён.

Эла Дзвінская,
фота аўтара.



Сын мастака Канстанцін Вашчанка



Карціна "Беражы нас Бог. Праўнуку Гаўрылу"

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб регістрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:
231293, Лідскі р-н, в. Даўліна.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: naszaslova@tut.by

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная камегія:

Алена Анісім, Юрасія Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслав Суднік,
Павел Сіцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://naszaslova.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbm-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>



Баранавіцкае ТБМ у летніку "Ica"



18 ліпеня сябры Бара-
навіцкай арганізацыі Тавары-
ства Беларускай мовы наведалі
дзіцячы аздараўленчы лагер
Баранавіцкай чыгункі "Ica".



Журналіст і паэт Аляксей Белы
выступіў на сустрэчы са стар-
шакласнікамі, зачытаў ім свае
вершы, адказаў на ўзнікшыя
пытанні. Адзін з хлопчыкаў,

натхніўшыся, прачытаў верш,
які напісала яго сястра.

Беларускі лялечны тэа-
тр паказаў меншым дзеткам
тры казкі: "Каза-манюка", "Ко-
цік, пеўнік і лісічка", "Як
лісіца ваўка судзіла".
Дзеці рэагавалі эмацыйна
і ўзрушана. Пасля вы-
ступу яны разглядалі і
фатаграфаваліся з ляль-
камі і, нават, спрабавалі
самі рабіць міні-спектаклі.

Дзякуюм дзяцям і
кіраўніцтву лагера за
запрошэнне выступіць і
цёплы прыём і чакаем за-
прашэння ў надалей.

**Баранавіцкая
арганізацыя
Таварыства беларускай
мовы.**

Юныя эколагі слухалі пра гісторыю і літаратуру

Сябры школьнага ла-
гера "Эколаг", які дзейнічае
пры Слонімскім раённым экола-
гічным цэнтрам дзіцей і моладзі,
запрасілі да сябе ў гості
беларускага пісьменніка, края-
знаўца, гісторыка і журналіста
Сяргея Чыгрына. Госць раска-
заў юным эколагам пра гісто-
рию беларускай кнігі, а так-
сама пра гісторыю роднага гора-
да над Шчарай. Асабліва
шмат дзеці пытаўся пра зна-
камытэ тэатр Агінскага, канал
Агінскага і памятныя мясціны
Слонімшчыны. Падчас сустрэ-
чы госць правёў некалькі кон-
курсаў і віктарын на веданне
гісторыі, прыроды і літара-
туры Беларусі, а пераможцам
уручыў сваю кнігу "125 пы-
танняў з гісторыі Слонімш-
чыны" і слонімскія значкі.

Барыс Балы,
Беларускае Радыё
Радыя, Слонім.
Фота аўтара.



РАЦЫЯ



РАЦЫЯ

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідской друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінскую, 23.
Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 18.07.2018 г. у 17.00. Замова № 1919.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індык: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,03 руб., 3 мес.- 6,09 руб.
Кошт у розницу: па дамоўленасці.